

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Lvtheri Piae Ac Doctae Operationes In Dvas Psalmorvm Decades

Luther, Martin

Basileae

VD16 L 5540

Psalmvs Decimvssexstus, Hebræis decimusseptimus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37005

ultimam dictionem *נצח* Netzah, quod nos in finem, Hiero. æternos reddidit, ambigua constructione habet, ut ad omnes tres partes queat aptari, ad uitas uitæ, ad plenitudinem lætitiarum & iucunditates in dextera dei, ut singulas uocet, forte q̄ decoris & formosis delectemur & iucundemur. Hæc erunt, cum corpora nostra, cœlum & terra in nouam creaturam mutabuntur in fine mundi, ubi omnia erunt iucunda & dulcia, interim expectatio creaturæ in gemiscu & parturit donec & ipsa liberetur a corruptione & uanitate in libertatem gloriæ filiorum dei, Ro. viij.

Dextera dei (ut diximus) futuram uitam, seu eam quæ est in conspectu dei significat, quæ nunc incipit, per fidem cõsummanda, per speciem, Amen. Videmus ergo, hic psalmus unus omnium q̄ clare resurrectionem & gloriam resurrectionis prædicet, ut merito Michtham aureolus dictus sit Dauid, qui hoc loco insigniter suam in rebus diuinis cognitionem, signauit.

PSALMVS DECIMVS,

sextus, Hebræis decimusseptimus.

ORATIO DAUID.

NOVVS titulus, Oratio Dauid, q̄ satis indicatur psalmi materia, quæ nihil nõ dissimilis uidet̄ ei quæ psal. v. & multis alijs tractatur, generalis, scilicet que rimonia populi iusti aduersus nocentissimos persecutores spiritici das hypocritas, cū quibus ei assidue bellū est, sicut inter Iacob & Esau, de iusticia & uerbo ueritatis, Itaq̄ ex prædictis sæpius tractatis facilis erit & huius psalmi sensus.

EXAUDI domine iusticiam meam, intende deprecationem meam, auribus percipe orationem meam. Non in labijs dolosis.

MAGNUM affectum & lachrymas multas indicat ter repetita & ingemiscata petitio, quia reuera spirituales homines magis urit dolus q̄ uis impiorum, q̄ uim manifestam licet cognoscere & periculis cognitis, utcumq̄ occurrat *pro dei rere*. At dolus ante perdit q̄ intelligatur, unde & Paulus, ij. Corinth. xj. cum dicitur *gloria debemus* xisser: Quis infirmatur & ego nõ infirmor, grandius in scandalum dixit: Quis scandalifatur & ego non uror: Non ait: Infirmor, sed uror, q̄ minus sic cum infirmantibus, id est patientibus, pati, q̄ propter scandalifatos uri. Et Act. xx. protestatur sese per triëniū non cessasse cū lachrymis monens unum quemq̄ ut cauerent a lupis rapacibus, qui post discessionem eius erant intraturi & locuturi peruersa. Et Philip. iij. Multi enim ambulāt quos sæpe dicebam uobis, nunc autē & flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus: Quorum deus uenter est & gloria in confusione.

Si sic Prophetæ, sic Apostoli arserunt & fleuerunt super sui temporis hypocritis, quando spiritus adhuc plenior erat in Ecclesia, quid non metuendum nobis? Quæ lachrymæ nobis esse possunt satis in his perditis temporibus, tantæ securitatis, in quibus dæmones mortuos esse aut dormire credimus, cū regnent horrida tyrannide, nomine Christi & sanctorum in suas partes rapto & iactato. Verum prædicta sunt satis abunde talia tempora, nos autem insensati sumus & sicut Iudæi, ignorantes implemus ipsi oia, quæ prædicta nobis sunt ab Apostolis.

Apostolis presente impietate, quæ futura esse de alijs somniamus: Væ seculo huic nouissimo & pessimo.

Heb. sine pronomine, meam, absolute dicit: Exaudi domine iusticiam, quo uerbo, ut Iudaicas tenebras omittam, qui Dauidem hic iactare iusticie peccato meruisse fingunt, ut postea caderet in peccatum adulteri, etiam nostri offensi sunt, ut soli Christo hanc uocem tribuerent. Mihi autem uehementior est petitio, quæ absolute petit iusticiam exaudiri, quæ suam iusticiam, ostendit enim hoc uersu pene per singula uerba, quos intutus sit, & unde motus, ut sic restuaret. Intutus enim est multitudinem & magnitudinem hypocritarum, qui sibi solis, ut omnia bona opera & iusticiam, ita & orationem & misericordiam dei arrogant, cum tamen omnia hæc dolose & in deceptionem plurimorum imbecillium non nisi simulent, ut remedio alio non queat rebus ueris succuri, quæ oratione lachrymosa quæ deum prouocet, ut iusticiam seu id quod uere iustum est seu iustam causam, qualis est fides, uerbum & opera fidei, audiat, suscipiat & defendat, contra impiam & noxiam illorum simulationem. Est ergo affectus pietatis & charitatis eiusmodi: Et si ego indignus sum, qui peto, tamen ipsa causa cum sit uerbi tui & fidei causa uereque iusticia, digna est, quam non finas opprimi in deceptionem infeliciam animarum, quas lupi illi rapaces suis fictis uerbis uorare non cessant.

Sunt qui uelint, sic uertere: Exaudi domine iusticia, sicut psal. iij. Exaudiuit me deus iusticia mea, quod iudicio cuiusque relinquo: Hebræus quidē textus non resistit, ego tamen priore sensu contentus sum. Reliquæ dux: Intende deprecationem meam, auribus percipe orationem meam, ad modum psalmi quinti intelligamus, quid deinde intersit inter orationem & deprecationem, psalmo. vi. dictum est fati.

Non in labijs doli seu dolosis. Manifeste hic accusat hypocritas, quorum & dogmata & orationes, labijs dolosis deputat, potest autē & asserentis & optantis esse, hoc modo: Ideo nos exaudi dñe, quia tu nosti cor nostrum, quod non est dolum in labijs nostris, sicut oramus ore, ita sentimus corde & sicut docemus, ita simpliciter uiuimus, cum illi contra nihil non simulent. Vel hoc modo: Exaudi domine iusticiam, & fac, ne & nos sicut illi, dolosis labijs, tum oremus, tum doceamus. Ita hic uidemus micare zelum & odium hypocritis, quam sancti tanta detestatione deprecantur & accusant.

De uultu tuo iudicium meum prodeat, oculi tui uideant æquitates,

Iudicium, hoc loco, non arbitror esse sensum seu acumen illud ingenij, quo de omnibus recte maleue sentimus, ut aliquibus uisum est, sed ipsam causam de qua disceptant partes aduersarix. Quo modo psal. cxxxix. Ego cognoui, quoniam faciet dominus iudiciū in opis, & uindictā pauperum. Et Job. xxij. Proponat æquitatem contra me & ad uictoriā perueniet iudicium meum. Et. xxxj. Si con-
tempseris subire iudicium cum seruo meo, cum disceptaret aduersum me. Iudicium mortis est uiro huic, non est uiro huic iudicium mortis, dixerunt de Ieremia, eiusdem. xxvj. Est ergo sensus: Iusticia causa mea & iudicium meum, obsecro, ut exeat de conspectu tuo, quia coram & in oculis tuis scio iustum esse, quod in oculis hominum damnatur tanquam impium & iniquum. Quare fac, ut quale est coram uultu tuo te iudicāte, tale fiat reuelante te etiā coram hominibus: Non maneat iudicium causa mea tale, quale egreditur a conspectu hominum damnatum.

Ff ij natum,

natum, quia ut Abacuk. j. dicitur, ab eo conspectu egreditur iudicium peruersum & non peruenit ad finem iudicium, laceratur etiam lex. Quæ uerba & hodie orari oportet aduersus hæreticæ prauitatis inquisitores, & tyrannos Ecclesiasticos, a quorum conspectu non egreditur ueritatis iudicium, nisi damnatum. Neque enim & ipsis resisti potest, nisi querulosa & lachrymosa oratione. Idiotissimum hunc satis notum arbitror, egredi iudicium, egredi sermonem, egredi uerbum, egredi causam &c.

Oculi tui uideant æquitates, heb. rectitudines, seu id quod rectum est, de quo superius ab uide psal. ix. damnat enim Propheta hypocritas sanguinarios, prauitatis, hoc est, quæ in omni causa querunt quæ sua sunt, ideo iustorum causam, cum querat quæ dei sunt, damnant, ut suas prauitates statuunt. Sic enim oculi hominum respectum habent & intendunt in prauitatem, sed tui, o dñe, oculi, cum non uideant, nisi quod rectum est, ostende & idiplum coram omnibus, quod facies, si causam meam defendas & illorum opprimas, donec enim id non feceris, illi iactant sine fine superbientes, oculos tuos respicere ad se & ad suas prauitates, tanquam rectitudines ac negligere & abominari nostram rectitudinem, tanquam prauitatem. Est autem idem huius uersus sensus, qui Abacuk. j. Mundi sunt oculi tui, ne uideas malum & respicere ad iniquitatem non poteris: Quare ergo respicis super iniqua agentes, & taces de uorante impio iustiorum? Ita iterum aliud esse dei, aliud hominum respectum ostendit, & aliud esse quod in oculis hominum, & aliud quod in oculis dei iudicatur. Simul obseruamus, ut dixi, non uiribus nostris, neque sapientia nostra esse nitendum. Nemo enim unquam peruersum hominem, uerbis aut sapientia uicit, nec fidei causam suis uiribus uicit, nisi orationibus. Nemo unquam defendit, ut in omnibus hæreticis monstratum est, quando nec Apostoli nec Prophetæ, neque adeo ipse Christus suos hypocritas potuit superare, cum impij etiam uicti, uicti esse nolint. Quid ergo nos præsumeremus ueritatis oculi contra Antichristos omnium robustissimos Ecclesiæ hostes, omnia oratione querulosa, prestare?

Dixi superius æquitatem abstractum, nostro interpreti placuisse pro rectitudine, cum tamen ubique non æquum, sed rectum transferat in concreto. Aequitas magis ad moderationem legis pertinere nobis permittatur, quam ad rectitudinem, quæ perfecta legis plenitudo est.

Probasti cor meum & uisitasti nocte, igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas.

Ut non loquatur os meum opera hominum, propter uerba labiorum tuorum, ego custodiui uias duras.

Hebræus non parum dissonat, quem Hieronymus, ita uertit: Probasti cor meum, uisitasti nocte, conuulsi me, non inuenisti cogitationes meas transire os meum. In opera hominum propter uerba labiorum tuorum ego obseruauit uias latronis. Sed quis erit sensus? Certe Hieronymus omisit aduerbium negandi ante uerbum transire, nec seruat distinctionem uersus hebraicam. Nostra autem translatio, & si abundet suo sensu, hebræo tamen an quadret uidebimus, non quæ ideo damnandum censeam, aut Ecclesiam dei calumniari uelim, quæ uisa sit hac translatione tanto tempore. Quid enim nocet uerbis male redditum alium sensum quam sit natius in Ecclesia haberi: modo sit pius, quam multa sunt, optime quoque reddita.

Impij non uincuntur a sanctis, nisi orationibus.

reddita, quorum tamen sensum nondum habuit & explicauit Ecclesia, ut sunt Prophetiae Christi & Apostolorum de nouissimis temporibus, quis enim in Ecclesia intelligit illas? Et tamen uerba sunt proprie reddita. Quin quis dubitet in Ecclesia habere sensum proprium huius loci, etiam si ignoret eundem hoc loco significari? id quod in multis alijs quoque accidit. Quid enim non habeat quae spiritum Christi habet? cui non sit necessarium omnem locum spiritus in scriptura nosse. Haec dixerim contra morosos, qui statim ut aliter quam receptum est quippiam fuerit inuentum, calumniam Ecclesiae interpretantur. Nos aliorum industrias laudamus, sed & nos in partem agri dominici excolendi non tantum uescendi gratia uocatos arbitrari debemus, cum scriptum sit, supercrecentibus nouis uetera projicietis: Non potuerunt illi omnia, quaedam & nobis relicta sunt. Alioquin si satis est illos docuisse, cur non satis quoque est eos bene uixisse? Si eadem uerba sufficiunt, cur non eadem & opera, ut sic tam uerbis quam operibus eorum contenti, nemo aliud doceat & faciat, quam sanctus Hieronymus docuit & fecit?

Ad psalmum, cuius hos duos uersus ad uerbum sic reddo.

Probasti cor meum, uisitasti nocte, conflasti me, non inuenies, cogitationes meas, non transibit os meum.

Ad opera hominum, In uerbo labiorum tuorum, Ego obseruaui uias corruptoris.

De priore prius, Petierat, ut dominus iudicium & causam eius iudicaret, & rectitudinem eius intueretur, nunc qua fiducia sic audeat petere, exponit: Tentasti, inquit, me uarijs modis & probasti, ut scires an esset uia iniquitatis in me, ut psal. cxxxviij. dicit, An querere ea quae mea sunt, sicut & in lege Mosi, Exo di. xvi. Ut tentem eum utrum ambulet in lege mea an non. Et Deutr. viij. Duxit te dominus per desertum quadraginta annis, ut affligeret te atque tentaret, nec tamen inuenisti, sed perseueraui in omnibus rectus in oculis tuis, semper querens quae tua sunt, hanc igitur rectitudinem dignentur oculi tui uidere, & causam meam iudicare secundum conspectum tuum: cum illi nunquam tentati & probati, ea quae mea sunt, nulla alia causa damnant & persequuntur, nisi quia non intelligunt, suis prauitatibus excecati & obnoxij.

Copia & auxesis illa orationis, Probasti cor meum, uisitasti nocte, conflasti me, non modo diuersi generis tentationes significat, sed & ad Emphasin facit, & magnitudinem affectus monstrat, tanquam si quis in deum fretus pura conscientia, longo tentationum usu probatus & spe firma iam inconfusibilis, ut Ro. v. Apostolus praescribit, tedio tamen aduersae partis sua pertinaciter contra eum mouentis & plurimos seducetis prouocatus, incipiat coram deo, cum fiducia contra illos suam causam iustificare, & dicere: Ecce tu scis domine, quoniam ea quae dixi & feci, recta fuere coram te, & tamen impij illi, ac si damnata essent, detestantur, & suis prauitatibus fallunt plurimos. Tale & Hiero. xvij. in se expertus est, dicens: Ego non sum turbatus te pastorem sequens, & diem hominis non desiderauit, tu scis, quod egressum est de labijs meis, rectum in conspectu tuo fuit, non sis mihi tu formidini, Spes mea tu, in die afflictionis.

Quando autem hunc uersum omnes trāseunt, somnare nos oportet & propria afferre, donec alius attulerit meliora. Prima pars: Probasti cor meum, mihi uidetur pertinere ad eas tentationes, quibus homo exercetur in seipso, scilicet penuria rerum, aegritudine, alijsque rerum & corporis incommodis & periculis temporalibus: Hic enim exploratur homo an plus in deum quam in aurum aut quam

Ff iij libet

libet fortunam confidat. Altera, Visitasti nocte, ad spirituales, quibus homo in peccatis, conscientia, timore mortis, pauore inferni uexatur, ut probetur, an plus in sua opera, sapientia, cōsilia confidat, q̄ in puram dei misericordiam. Diximus enim psalmo præcedēte, noctem esse idoneum tempus harum tentationum, quibus proprie deus ipse uisitat & dure arguit. Tertia, cōstasti, siue igne examinasti sicut aurum, sit externa persecutio, ubi uirulentis linguis infamatur, pessimis nominibus & ignominia foedatur: sicut Christus in cruce cum sceleratis reputatus, & coram omnibus dignus uisus, qui omnia extrema patitur, ut undiq; excoctus & probatus spem, quæ nō confundit, obtineat, qua audeat in fiducia dei sese iustificare, in causa uerbi & fidei, cōtra superbos hypocritas, licet non superbiat de iusticia & usu perfecto uerbi & fidei. Causa enī fidei semper iusta & recta est, quantumlibet siue malus siue perfectus sit qui eam agit. Non inuenies, hic est medius uersus, cui addidit de suo, interpret, in me. Et ex altera parte uersus, Iniquitas, uero quidē sensu, sed confusa distinctione: Nam ea dictio, significat & iniquitatem & cogitationem, consiliū seu intentionem, qua in corde quippiā statuimus, ut psal. ix. Comprehenduntur in cōsilijs suis. Potest ergo dici, orationem esse Eclipticam. Non inuenies, scilicet in me esse uiam prauitatis, iuxta illud psal. cxxxviii. Et p̄ba me deus & scito cor meum, interroga me, & cognosce semitas meas, & uide si uia iniquitatis in me est, & deduc me in uia æterna. Ideo enim probat cor, ut uideat an prauum sit, id quod negat apud se inuētum. Dicit autem in futuro, inuenies, quo ostendit non solum nō inuentum esse prauum, sed etiā sic perseveraturum proponit, ut nunq̄ inueniat. Tamen sequente parte implet Eclipsin istam.

Cogitationes meas non transibit os meū. Nec fingere quidem possum, cur interpret, pro, Non transibit os meum, uoluerit dicere: Ut nō loquat os meum, annectens de principio sequentis uersus: Opera hominum. Ego, & si non meminī, in scripturis hoc dictionis genus legisse, q̄ cogitationes transeat os, opinor tamen sensum esse eundem, qui primo uersu dictus est: Non in labijs doctos, transiit enim siue præterit os cogitationes, quando amplius & ultra loquitur, q̄ cor cogitet, ut cor & os sibi nō constant, qd̄ potissimum in uaniloquos & multiloquos magistros mentiū deceptores quadrat, qui ut scādalum crucis non patiātur, quiduis docent, quo hominibus placeant, desiderat enim diem hominis & uolūt hominibus placere: & in eos qui metu persecutionis aut spe commodi ueritatem negant, inter hos enim sunt, quorum cor cum sciat secus rem habere, adhuc tñ os eorum trāsit has cordis cogitationes, ne patiantur, magna pars cōniuet & tacet, eodem metu uel spe lucri, adeo necesse est, ut aut peccet si contradicat, aut deum offendat, si nō contradicat homo hominum traditionibus & operibus. Hieronymus pulchre effugit per Amphibologiam, dum uerbum indicatiuum mutat in infinitiuū, dicens: Non inuenisti cogitationes meas transire os meum, cōfusa distinctione, ut dixi, & omisso aduerbio, non, sed uerbum est futurū indicatiuum, numero singulari, non transibit, sicut, non inuenies, eademq; ratione persecratiā commēdans. Hunc sensum etiā nostra translatio potest habere, scilicet probatum esse & non inuentam iniquitatem in eo, ut loquatur opera hominum, hoc est, nullis eum tētationibus eo potuisse cogi, ut relicto crucis scādalo & improprio Christi, opera hominū doceret & hoibus hac iniquitate placeret: Si enī hominibus placeremus Christi serui non essemus, ideo petit exaudiri iusticiam & respici ad rectitudinem.

Cogitationes,

Cogitationes, idem nomen est, quod psalmo. ix. Comprehenduntur in con-
siliis suis, quæ uulgo uocamus, proposita seu intentiones, ut Deut. xix. sicut
fratri suo facere cogitauit. Et satis acuta urbanæq; phrasis est, transit os cogita-
tiones, *wen das maull mehr wechset dan das hertz weyßet*, uel transit, id est, *Insigne ma-
contemnit*, insignis enim prauitatis malum est, cordis proprii cogitationes
bonas contemnere ob metum uerborum & operum hominum. Sequitur
alius uersus.

In opera hominum, in uerbo labiorum tuorum, ego seruauitias corrupto-
ris. Dicitur *וַיִּבְרַח* paritè, quæ noster, duras, Hieronymus latronis reddidit, a uer-
bo paritè uenit, quod diruere, diuidere, dirumpere significat, unde Reuchlin
pro duras dirutas dicendum fuisse, scribit. Diruptor ergo iste impius est ma-
gister, qui opera hominum docet, quibus anima magis corrumpitur, diruitur,
& in infinitas uarietas diuiditur, sicut Isa. xxviii. de eis dicit: Manda, re-
manda, expecta, reexpecta, modicum ibi, modicum ibi. Et Paulus nō circum-
feramur omni uento doctrinæ. Et heb. xiiij. Doctrinis uarijs & peregrinis noli
te abduci, optimum est enim gratia stabiliri cor, non elcisi, quæ nō profuerunt
ambulantibus in eis. Obsecro, quid aliud est, q̄ dirumpi & in infinitas partes
diuidi, si dimissa unitate fidei tradamur in opera hoīum, nūc illud, nunc istud,
nunc iterū illud, & ita sine fine: Huc pertinet nostri seculi cerimonie & quoti-
die noue excogitata statuta, ritus, loca, festa, pompæ, sectæ, preces & id genus
aræ maris innumerabiles, ut si ipse deberemus fingere nomē, quo hos Magi-
stros appellari oporteat aptius inuenire non possemus, q̄ *וַיִּבְרַח* paritè di-
ruptores, latrones, grassatores, qui publica uia contempta, uagantur suis uijs,
uere diruptores sunt, seu ut Christus & Paulus, lupi rapaces q̄ nos a fide Chri-
sti rapiunt & in tot sectas dirumpant, quot nemo numerare potest.

*Noue cerimo-
nie.*

*Quid si inde
Phariseos nū
supemus.*

Est ergo sensus: Ad opera hominum, quæ per uerbum labiorum tuorum fin-
gunt doceri, cum nihil minus doceatur eisdem, sic me habui, ut obseruarem,
ne uias rapacium istorum grassatorum ambularem. Et magna profecto obser-
uatione hic opus, q̄ uerbis diuinis huc detortis, peliue sit in ista diruptionem
& rapacitatem concedere. Id quod & Isaias pulcherrima copia profequitur, di-
cens: Et erit eis uerbū domini (ecce ipsum uerbum domini) Manda, remanda,
manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modi-
cum ibi, ut uadāt & cadant retrorsum, & conterantur & illaqueentur & capian-
tur, Sic. ij. Pet. ij. In avaritia fictis uerbis de uobis negotiabuntur pseudomagi-
stri per quos uia ueritatis blasphemabitur. Nā & hodie illud Christi: Qui uos
audit me audit, quod de uerbo Euāgelij dixit, tractum est ad stabiliendum uni-
uersam Iernam (scrinium uolui dicere) pectoris Romani pontificis. Item illud
Matth. xxiiij. Quæcumq; dixerint, facite, quod de lege domini dictum, simili-
ter ad arbitrium uastandi Ecclesiam per leges hominum tortum est. Præ omni
his uero illud saluberrimum: Tibi dabo clauis &c. huic legum tyrannidi pa-
trocinium factum est. Ita nunc clauis regni cœlorum, sunt potestas multipli-
candarum legum, sic dum nemo obseruat uias rapacis lupi & diruptoris, om-
nes in opera hominum, tanq̄ in uerbo labiorum dei mandata, sumus miser-
time tracti & illaqueati.

*Qui nos audit
me audit.*

Hebraismus & Eclipsis hic locum habet, ubi relatiuum, & uerbum aliquod
omittitur, quæ sic expleamus: Ad opera hominum, quæ in uerbo labiorū tuo-
rum, docent. Quasi diceret: Ego uidi, q̄ dū ad opera hominum nos ducūt, quæ
in tuis uerbis mandari mentiuntur, ad uias rapacitatis suæ nos trahunt. Taxat
autem

autem

*Verbum dei
trahitur.*

autem eorum fictionem pulchre, quia nō simpliciter uerbum tuū, sed uerbum
labiorum tuorum dicit in operibus hominum trahi, uere enim sine iudicio
non sensum, sed sonum uerborum uelut e labijs arripiunt & suis affectibus
ut libitum est attemperant, sicut est uidere in facultate Iuridica & Theology
ca qualificatrice & graduatrice.

Nostra translatio hunc sensum potest tenere hoc modo: Propter uerba la-
biorum tuorum ego custodiui uias duras, quasi diceret: Hoc magis obserua-
ne uias eorum sequerer, q̄ uerbis labiorum tuorum, ad eas stabilien-
das utren-
tur, & ita fictis uerbis (ut Petrus ait) de me negotiarētur, cum reuera essent ure-
duræ & difficiles, ut quibus dirumperer uagus in omnia, & in nullo consistere-
rem solide, quod q̄ labore non est durius: ita q̄ alijs est causa, qua eos sequun-
tur, id erat causa cur non sequerer, sciens q̄ nulla res pluribus pateat ab uerbis,
q̄ uerbum & nomen tuum, ideo propter uerba tua magis esse necessariam ob-
seruationem, q̄ propter quæcunq̄ alia.

Simul hic signabimus uerbū hebræum שָׁמַר Schamar, esse genericum ser-
uatiuum ad custodiam, qua aliquid seruatur, ut uersu primo, & qua aliquid
declinatur, ut hoc uersu, quod latine rectius obseruare q̄ custodire aut conser-
uare diceretur, obseruare enim in utranq̄ partē accipi potest, sicut a Germanice,
Taulerus. *ache haben*, uel proprijslime, quo Taulerus saepe utitur, *warmehmen*.

Perfice gressus meos in semitis tuis, ut nō moueātur uestigia mea.

Hieronymus melius, Sustenta gressus meos, uidelicet q̄ astutia satanz, qua
corruptit Euam, nullis queat uiribus caueri, quin corruptat sensus nostros a
simplicitate, quæ est in Christo, nisi dominus sustentet gressus nostros, prouo-
catus humilitate orationis nostræ. Non ergo liberum arbitrium hic aliquid ua-
let, nec satis est prima (ut dicunt) gratia, sed perseverantia opus est, quæ est non
uolentis hominis, sed sustentantis dei. Et Emphasi obserua, q̄ maius est perse-
uerare q̄ inchoare, quia perseveraturis necessaria est sustentatio diuinæ manus.

Perseuerantia Multi enī incipiunt, pauci proficiunt, paucissimi perueniunt, ut in Euangelio
dominus docet de semine in diuersas terras, tactato, Et Moses cepit orare le-
uatis manibus, sed grauatus perseverando opus habuit sustentationibus, Vt &
Aaron, Qui enim perseverauerit in finem, hic saluus erit. Perseuerantia autem
quid est, nisi continua inchoatio & indefessa resistentis, tum diaboli, tum pec-
catis grauatz naturæ tolerantia?

*Que deus mā-
dauit difficili-
us eligimus.* Semitis tuis, satis dictum est per Antithesin dici contra semitas hominum,
Omnia enī facere promptiores sumus, quæ uel ipsi elegimus uel homines sta-
tuerunt, q̄ quæ deus mandauit, quia in mandatis hominum natura manet, ue-
tere homine intacto, immo uetus homo alitur hominum mandatis, At in
mandatis dei oportet ut mortificetur, mutetur & innouetur. Homo enī in suis
uijs non eligit nec sequitur quod contra uel supra sensum suum est. In dei au-
tem mādati nō potest ambulare, nisi faciat & patiat multa, quæ nolit, fugit,
odit, & non capit. Hic enim exiit uetus homo, & induit nouus.

Vt non moueantur uestigia mea. Non est in hebræo, ut, sed Taurologia esse
uidetur, idem enim est non moueri pedes & sustentari gressus. Confitetur au-
tem uestigia, seu pedes omnino moueri, id est, instabiles fieri, & in diuersas di-
ruptoris uias duci, nisi in semitis dei seruētur. Sic enī mouentur qui hominum
traditionibus, sicut arundo uento, agitātur, quod experientia omnium eorum
probat,

probat, q̄ operibus suis sese tētant quietos facere, semper discētes, & nunq̄ ad sciētiam ueritatis peruenientes, & tamen speciem pietatis habentes.

Aliud periculū perseueratię, multo grauius, ex alio latere, scilicet a dextris, quod est ipsa securitas, prosperitas, & pax impiorum, de quo psalmo. lxxij. Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei pacem peccatorum uident. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur. Hic uere cadunt a dextris decem milia, ubi illic cadunt a latere sinistro, uix mille. Non enim de prosperitate impiorum eorum loquitur tātum, qui crassis, libidinibus, nisi uoluntarios & scientes, sed multo maxime de hypocritis qui operibus hominum speciose fulgent, nulla cruce uexati, uidentur optimam uitam agere, qui uerba labiorum dei, suis operibus aptant, qualis & hodie est pontificum, sacerdotum & religiosorum uita; Ab his nemo satis tutus esse potest, hic in errorem ducuntur, si fieri potest, etiam electi. Nam hac uia, Papa & Episcopi facti sunt domini orbis terrarum, quibus strenue adulantur reliqui Clerici & religiosi. In his omnibus, ne tantillum quidem uidemus crucis Christi & uere pietatis, immo uero maximi omnium crucis inimici hi sunt, & tamē opinione & nomine pietatis celebres sunt, ob sola opera hominum, putamus enī insensati, quia prosperantur in suis uis, ita ut etiam reges magnos humiliarint, & ut quisq̄ fuit doctissimus & optimus damnarint, omnia eorum ex deo esse, cum tamen ea prosperitas nō nisi erroris operatio sit ab Apostolo prædicta. Ista est uorago & ianua patens inferni. In hanc tanto æstu orat hic Propheta, unde & sequitur cœptam orationem prosequens.

Ego clamaui, quoniam exaudisti me deus, Inclina aurem tuam, & exaudi uerba mea.

Duo pronomina, te, & mihi, noster, uel aliquis scriptorum omisit, unde Hieronymus melius ita uertit: Ego inuocaui te, quia exaudies me deus meus, Inclina aurem tuam mihi, audi eloquium meum. Incipit autem a gratitudine & confessione præteritæ exauditionis, hoc ipso captans beneuolentiā & parans impetum orandi, quia ut uidebimus, instanter urgebit affectum orationis, motus magnitudine & multitudine disruptorum & luporum, quibus uellet resistere, & tot miseris animas seruare, nec pōt: Ac si ardētī & præsumptuosa quadam indignatione dicat: Ecce audisti me antea sæpius, cū te inuocarem, etiam nunc oro, Inclina ad me aurem tuam & audi uerba mea, dum tā magna & necessaria, pro tot milibus pereuntium, contra tot insidias perdentium, peto. Nec obstat, q̄ heb. futuro dicit: Audies me deus, Et noster, Exaudisti me deus, præterito, quia more prophetico inuoluit utrumq̄, præteritū & futurum, uideturq̄ esse is sensus, q̄ nos uulgo diceremus: Cōfido me nō frustra dicturum, qui sciam q̄ soleas (quæ tua est clemētia) me dignāter audire. Hebraus cōiunctiuum modum non habet, sed indicatiuo futuro, pro eo utitur. Hoc modo Christus Ioan. ij. dicit: Pater gratias tibi ago, quoniam audisti me: Ego autem sciebam, quia semper me audis. Atq̄ hinc soluitur ista difficultas, quæ Aug. etiā aliquoties torsit, cum dicēdum uidetur inuersa sententia: Tu exaudisti me, quia ego clamaui ad te, sed longe pulchrius: Ego clamaui, qm̄ tu audis, ut cōmendetur, misericordia, siue p̄mittētis, siue audiētis, quæ mouet & causa est ut audeamus clamare potius, q̄ clamor orantis, cui per se nihil debetur.

Inclina

Inclina aurem, tropus familiaris Psalterio, quo tamen (ut dictum est in superioribus) humilitas orationis exprimitur, & exaudientis maiestatis altitudo, quæ respicit humilia in coelo & in terra, hoc est, inclinat aurē ad præces humilium sine dubio auertens faciem a superbis.

Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te.

A resistentibus dextræ tuæ, Custodi me ut pupillam oculi,

Sub umbra alarum tuarum protege me.

Sic enim distinguuntur ij duo uersus in hebræo, multoq; pleniori energia dicitur hebraice מושיע הוסיס Mosia hosim, saluator fidentium, seu sperantium, absolute, q̄ qui saluos facis sperantes in te. Nā in te, additum est ab interprete. Vide itaq; uim & impetum orationis, in singulis uerbis quanto affectu, quantoq; sollicitudine instet & urgeat.

Primum, Mirifica, non ostende tm̄, hoc est, fac ut uideant q̄ mirabilia sint misericordiar. Quo modo? Videte uocationem uestrā fratres, quia nō m̄di sapiētes sed m̄m carnem, nō m̄di potētes, nō mundi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi eligit deus, ut confundat sapiētes, & in firma mundi eligit deus, ut confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia, & ea ea quæ non sunt degit deus, ut destrueret ea quæ sunt, ut non gloriatur in conspectu eius omnia caro. j. Corinth. j. Et rursus idem Paulus. j. Timoth. j. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Iesus Christus uenit in hunc mundum, peccatores saluos facere. Hæc enim sunt mirabilia misericordiarum dei, q̄ peccatores quos damnare oportuit, saluat, & indignos, quos cōtemni oportuit, glorificat, & in summa, humiles, abiectos, uiles exaltat, Quæ dei cognitio dulcis est, corda sancto spiritu inflat, exhilarat & confortat.

Misericordias tuas, non iusticias, potentias, sapientias illorum, sicut psalmo præcedente dixerat: Non congregabo conuenticula corū de sanguinibus &c. Hoc enim non modo est mirabile & iucundum in oculis nostris, sed etiam irritabile & damnabile in oculis impiorum, qui nolunt esse stulti, peccatores & mali, ideo ut non possunt ferre, suam sapientiam, potentiam, iusticiam, argui, contemni, damnari, ita nec misericordias dei prædicari, unde semper resistunt deo, quem iactant, nō nisi iustorum esse deum, nec saluare nisi iustos, nec damnare nisi peccatores, nec quid peccatum, nec quid iusticia, nec quid misericordia, nec quid deus sit unq̄ intelligētes, sicut & nostra Theologia scholastica, id est impia, insipiens & illusoria, errat. Deus enim non fictus, sed ueros peccatores saluat, quia non ficta, sed uera est eius misericordia, non agit nobiscum uerbis, sed rebus. Iustus enim est, qui se agnoscit uere esse peccatorem, sicut Paulus dicit: Quorum primus ego sum.

Theologia scholastica.

Videndū domi no nostro.

Saluator sperantium seu fidentium, pulchre deum commonefacit operis & gloriæ suæ, opus enim eius est saluos facere, qui in se cōfidunt, sicut dicit, psal. xc. Quoniam in me sperauit liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomen meum, Et Hieremia. xxxix. Vade & dic Abdemelech Aethiopi, dicens: Hæc dicit dominus exercituum deus Israel: Ecce ego inducam sermo nes meos super ciuitatem hanc in malum & nō in bonum, & erunt in conspectu tuo in die illa, & liberabo te in die illa, ait dominus, & non traderis in manus uiroꝝ, quos tu formidas, sed eruens liberabo te, & gladio non cades, sed erit

Cauenda pe- tudinis sic agit, ac si nō satis posset custodi ab insidijs impiorum, quod hinc
 ricula huma- uera ita est, & id in Apostolis quoq; uidemus Petro & Paulo, qui toties in
 narū traditi- cant & repetunt pericula humanarū traditionum, ut uideant non tantum
 onū q̄ maxi- tuisse quantū uoluerunt nos cautos reddere, quare hic affectus est timor
 me. fugientis a periculo maximo, qualem uidemus, in infantibus, qui ad pericu-
 lus & colla sese magno conatu recipiunt, ubi quippiā periculi timor, &
 & nobis esse affectus debet ad deū patrem, a timore hypocritarū & iustitio-
 rum, a quibus attendere etiam Christus iussit, ut diligentissime & intente
 custodiat, Vere enim non satis potest caueri hoc malum, cum etiā ab eijs
 proprie uereq; piorū & sanctorum patrū, originē & autoritatē sumat, quos
 opera imitari, cū nemo nō pijsimū puet, nemo simul obseruat, q̄ non opera,
 sed fidem eorū, quæ operū fuit autor, oportuerit imitari, etiā si longe alio ope-
 rat opera facere. Nam opera patrū imitari, sit gentiliū uirtutū, iactanz, uer-
 teat opera facere. Nam opera patrū imitari, sit gentiliū uirtutū, iactanz, uer-
 lius, celata in auro fortia facta patrum, & Cicero glorie domesticis uicis se
 abū dare exemplis, nos Christianos certe fidem oportet magis spectare, sicut
 ij. Cor. iij. Habentes autē eundem spiritū fidei, & nos quoq; credidimus, pro-
 pter quod & loquimur, Et Heb. xij. Mementote p̄positorū uestrorum, qui
 uobis locuti sunt uerbū dei, quorū intuentes exitum, imitamini fidem, Item
 cap. xj. non nisi fidem patrum uocat in exemplū, sicut & Ro. iij. fidē Abræ
 dicit scriptam esse, p̄pter nos, ut & nos credamus.

Fides potius
 patrū imitan-
 da quā facta.

Cum ergo sanctorū patrū quoq; opera sanctissima, sint periculosa & pe-
 niciosa, si in exemplum trahant absq; fide, qua sunt sanctificata, quid non pe-
 riculorū & malorū inuehant tot regulæ, statuta, decreta, leges hominum im-
 pijsimorum, quorum opera, nullis exemplis patrum pollunt probare, sed de
 suo capite proprio omnia fingunt & animas hominum fallunt. Et hinc uide-
 quæ sit necessitas, tam diligētis custodia petitz, tam polix orationis, tam in-
 stantis & urgentis sollicitudinis huius prophete, immo populi dei in hoc pal-
 mo. Vere cadunt a latere mille & decem milia a dextris, quia plures altus dra-
 conis, q̄ uis leonis, perdit, Et nūc in Ecclesia uulcus illud concionatorum, re-
 probum circa fidem, quid aliud nobis e sanctorum gestis proponit, q̄ opuscu-
 la quædam? donec fide extincta, non nisi superstitio gentilis sit, ubi quondam
 Ecclesia dei fuit, relicto nomine tantum Ecclesie, re penitus amissa.

Non tamen uacat mysterio, pupilla oculi custodiri penita, fides enim oculus
 immo pupilla oculi est, quam quia facillimum est lædi, diligentissime est custo-
 dienda, sicut enim extincta pupilla oculi, homo cæcus in tenebris ambulat, ita
 sine fide homo totus in tenebris est, Sic Lucæ. xj. Lucerna corporis tui, oculus
 tuus est, si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit, sin aut
 tem nequā fuerit, etiam corpus tuum tenebrosus erit, Idē mysterij in umbra
 alarum liceat inuenire, Alæ enim dux, uerba sunt utriusq; testamenti, umbra
 uero fides ipsa uerbi dei, caligo spiritalis animæ, in qua tuto latet, a facie uul-
 tatum & rapacium Magistrorum,

A facie impiorum, qui me affixerunt.

Inimici mei animam meam circunderunt.

Cohæret hic uersus p̄cedentibus uerbis, Custodi me, protege me, a facie
 impiorum (id est, sanctorum, iustorum, magnorum operibus non fide.) Hinc
 rony. rectius, pro affixerunt, dedit, uastauerunt. Hoc enim queritur, q̄ per
 Magistros

Magistros impios potissimum uastatur Ecclesia dei, Sic & Paulus dicit de se Gal. i. Persequer & uastabam Ecclesiam dei, Persecutio em̄, ut manifestus malum minus nocet, q̄ uastatio, quæ est malum speciosum, nomine maximi boni. Tamen afflixerunt stare potest, pro dolore, quem populus dei habet ex uastatione Ecclesie dei, quo uix alius maior est, Hebraus significantius dicit. A facie impiorum, ipsi uastauerunt me, q. d. cum tyrannis, tanq̄ cum extremis hostibus pugnaui, & hic crescebam & roborabar. At impij isti, domestici hostes, qui pro pastoribus lupos agunt, pro angelis lucis, angeli satanæ, pro ministris Christi, ministri Antichristi sunt, ij tandem sunt, proh dolor, qui me mi seruice uastant, hic opus est magna & diligenti custodia, sicut pupillæ oculi, quæ uici tyrānos & mundū uastauit, uincor & uastor a meis ipsius domesticis.

Inimici mei, animam meam circū dederunt. Hebraus non habet, meam, sed sic. Inimici mei in anima obsederūt aduersum me, Vbi mihi uidetur, anima, ad inimicos pertinere, quia addit in fine, aduersum me, ut anhelum impetū impiorum describat, quo in fidei discipulos, pro suis iustitijs insaniunt. Diximus enim psal. x. Anima in scripturis proprie tribui affectum desiderij & nausæ siue cupiditatis & abominationis, ut Gen. xxxiij. Sichem filij mei adhæsit anima filie uestræ, Cōtra Leuit. xxvj. Et abominabitur uos anima mea, Et Numeri. xxj. Anima nostra nausæat super cibo isto leuissimo. Quare sensus est huius partis, Inimici in anima, id est, cupidissime & ardentissime, circū dederunt seu circuitū cōtra me fecerunt, quomodo Ezech. xxv, dicitur, pro eo q̄ fecerunt palestinii uindictam & ulti se sunt tota anima interficientes & implentes ueteres inimicitias, Eandem impatentis cupiditatis insanā & nos Alemanni sic solemus arguere, *Erüht als gelte ym das leben.* Exemplum esto in ludæis Christum & Paulum querentibus & nostro seculo, in prauitatis hæreticæ Magistris, sophistis, adulatoribus Paulibus, & sectis monasticis. Hanc animam seu flagrantem cupiditatē Lucas in Paulo sic eloquitur, Act. ix. Paulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos domini. Videmus enim eos, qui hac anima flagrant, q̄ acuto & festinato anhelitu spirent, donec efficiāt quod ardent facere, ut animā agere uideant, sed & latinis, Anima pro anhelitu accipitur, ut apud Plautum, An fœtet anima uxoris tua?

Illud circū dederunt seu obsederunt aduersum me, parum sonat latine, hebraice tamen bene & multum sonat, uerbo circū dederūt absoluto statu accipitur, in hunc modum. Inimici mei incredibili cupiditate & maiore ausu q̄ uiribus obsidionem fecerunt & in gyrum sese posuerunt, & hoc totū, aduersum me, ut me uastent & tollant e medio. Ita uidet, q̄ aptis & breuibus uerbis, impiorum Magistrorum uim, multitudinem & conatum describat, ut sese agglomerant, ut undiq̄ pios quærant, ut mutuas operas tradūt, ut in unum omnes sperant & ferociunt contra doctrinam pietatis, sicut hæc omnia magis exemplo & experientia intelligi possunt, q̄ uerbis doceri.

Adipem suum concluderunt, os eorum locutum est superbiam.

Paulo aliter ex Heb. Hiero. ore suo locuti sunt superbe, idem tamen sensus est. Obsecro, quid est adipem claudere? Litera nos deficit, ad Allegoriam ergo eundem est, dicitur psal. lxxvj. Et occidit pingues eorum, & electos Israel impediuit, & ante hūc Deu, xxxij, Incrassatus est dilectus, impinguatus & dilata-

Gg ij tatus, ubi

tatus, ubi clarū est, pingues significari, diuites, magnates, potētes, die *großen hansen*, qui prae ceteris eminent. Item Ezech. xxxiii. Quod crassum erat in debatis. Et germanica quoque allegoria, diuites, & eos qui pinguiore sunt, letantur fortuna appellam⁹ pingues: quos figurat Agag rex Amalequitarum in i. Ro. xv. & Aeglon rex Moabitarum iudae pinguis⁹. Luc. i. de Leuit. iij. omnis adeps dñi dicitur iure perpetuo, nec licuit ludicris comestis, neque sanguinē, neque adipem, hoc est, forte significante spiritu, qui nec potest inflari, nec aduersis turbari debemus, nec illic quiescere & letari, nec hic irasci & tristari, nec adultores magnates suspicere, nec terrores eorum formidare.

Igitur adipem, habemus impiorum magistrorum, diuites & potētes huius seculi, ita enim agitur cum doctrina impietatis, ut potiores mundi ei adhaerent. Electa est enim esca Behemoth, Abacuek. j. ubi pauperes & humiles tantum propter uerbo adherēt. Claudis iste adeps impiorum meo sensu, quoniam diuites & uires conspirant, sese inuicem complectuntur, idem sentiunt & faciunt, sicut cornu uel corona clauditur & in semetipsam colligitur. *Sie trettē yn samon vnd haltē über cyn hansen die großen hansen*. Hoc figuratum est, i. Regum. xxiiij. ubi Saul & uiri eius cingebant Dauid in modum coronae ut caperet eum. Hoc sensu dicitur psal. cxvij. Etenim sederunt principes, & aduersum me loquebantur. Et iterum, Principes persecuti sunt me gratis. Et, liij. Fortes quiderunt animam meam. Exempla in Ecclesia sunt manifesta.

Ore suo locuti sunt superbe uel superbiam, de quo psal. ix. in uersu, dum superbit impius, & xi. in uersu, Linguam nostram magnificauimus. Freti enim adipe suo, non solum non audiunt consilium inopis, ut psal. xij. appellat, uerum etiam cum fiducia confundunt & palinodiam mandant, aut silentium imperant. Nos, aiunt, sumus populi Magistri, nos reuera docemus, ceteros manet obedire dei necessitas, Cur autem dicit ore suo? An aliquis nalo loquitur? Verū discernerit os eorum ab ore dei, qui enim ueritatem loquitur ore dei loquitur, qui ore suo loquitur, mendacium loquitur, Christus lohā. viij. cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur.

Projicientes me: nunc circūdederunt me.

Oculos suos statuerunt declinare in terram.

Hierony. Incedentes aduersum me, nunc circūdederunt me, oculos suos posuerunt declinare in terram. prorsus non capio quid haec uelint, non est in Hebraeo, aduersum me, nec projicientes me. Verto & ego in hunc modum. Ambulauerunt, nunc circūdederunt me, oculos suos posuerunt ad declinationes in terram. Altorum omiſſa sententia, ego sic periclitor. Postquam dixit, impios flagranti animo, contra populū dei, obsidionē molitos, deinde multitudine magnarū huius seculi sese muniuisse, & superbe ac contempnim de eo & in eum locutos fuisse, iam ex his partem securitatem & praesumptionem eorum impiam recenset, dicens: Ambulauerunt, hoc est, indurati sunt fiducia adipis sui, & superbi ac securi incedunt, ut sit uerbum, Ambulauerunt seu inceserunt, absolutum, pro incedentes sunt. *Sie trettē cynhet / sein icsachē gewiß / habē mich schon gefangē*, manent in uis & consilijs suis certi, quod quicquid moliantur, rectum, & quicquid contra fuerit, impiū sit, atque ita etiam ante uictoriā canunt epinicionem, & nunc circūdederunt me. i. iam me arbitrantur captum & uictum etiam antequam capiatur, adeo securi & certi sunt. Sic enim mihi uidetur aduerbiū, Nunc certitudinis seu praesumptionis indicat gratia poni, quasi desperatum & actum sit de populo dei, Talis est enim fiducia &

fiducia & cogitatio & sermo impiorum, ubi sese multitudine magnorum; uis-
derint munitos, aduersus pauperem paucum & humilem. d. **Es ist nun ge-**
schoben/ es ist auß.

Nec uideo, quod aduerbium, Nunc, possit aliud q̄ dixi hoc loco facere, cum
enim futurā recitet, immo deprecetur uim & dolum, ut satis liquet, nō pot̄ prae-
sentem significare, nisi q̄tum est in opinione & praesumptione illorū, ideo in-
fra peret, praeterniri impium, Reuera enim, nisi deus praeniret, idem esset, ac
si praesens esset, quae tam certa futura omnium sensu apparet.

Quo modo noster, cum suo, proficientes me, huic consonet ignoro, nisi ue-
limus dicere, incedentes illos, praesentem nimiam securitate habere populum dei, pro-
reproiectili, quae scilicet & facile & uiliter proficitur foras, sicut Apostolus se,
ipsum, peripsima & purgamentū huius mundi appellat. ij. Cor. iij. Et certe ui-
detur Dauid hunc psal. ex historia sua hausisse. j. Reg. xxiiij. ubi Saul cū Zi-
pheis ad desperationem usq̄ persecutus est, & figuram uertisse in prophetia,
uerba enim pulchre quadrant.

Oculos suos posuerunt declinare in terra.

Id ego intelligerem, de respectu personarum dictū, ut esset querimonia
p̄i populi, super impios, pertinaciter inhaerentes personis, alta sapientes, &
humilia contemnent, contra praecceptum domini, Exo. xxij. Non sequeris
curbā, ad faciendū malū, nec in iudicio plurimorū ac quiesces sententiā, ut a ue-
ro deues. Nō, ergo oculos suos in simplicem ueritatis causam dirigūt, sed de-
clinabiles & sequaces praebent, in omnem uoluntatem magnatum & multo-
rum, qui dominantur in terra. Est ergo sensus: Me iam uictum arbitrantur, &
contempta causa, eo spectant & illuc oculos intendunt, ubi adeps eorum clau-
ditur, quicquid illi moliuntur, hoc rapit & ducit eorum oculos, huic annuūt
& applaudunt. Et in hoc pertinaces sunt, quia posuerūt & statuerunt ita decli-
nabiles habere, penitus auersi a causa ueritatis, tanq̄ deo obsequiū praebituri.

Addit autem, in terra, quod non ad oculos, sed ad causas referri debet, un-
de ego uerti, ad declinationes in terra. i. terrenas. Hoc est sequuntur ad nutum
magnarum in terra, & quo illi declinant & intendunt, eo & ipsi declinant, ob-
liti omnium caelestium mādatorum dei, declinationes terreas & terrena sapi-
entium pertinaciter sequuntur, ideo frustra monentur, frustra rationem red-
do, frustra oro, mouentur magis adipe suo q̄ meis uerbis: Quare non est reli-
quum, nisi ut ad te confugiam, qui recte iudicas.

Susciperunt me sicut leo paratus ad praedam,

Et sicut catulus leonis habitans in abditis.

Manifestus lapsus interpretis, quia heb. non habet. Susciperunt me, sed. Si
militudo eius, non enim hoc psalmo agit de cōprehensione, sed de conatu im-
piorum, quo uellent pios esse extinctos. Vnde Hierony. Similitudo eius sicut
leonis desiderantis praedam, & quasi catuli leonis sedentis in occultis. Et pater
sensus facili, quem & psal. x. habuimus, Insidiatur in abscondito, sicut leo in
spelunca sua. Vbi, sicut & hic, Insidia & obseruationes crudeles impiorum ac-
cusant. Dictum est enim, abdita ista esse ea quae arte & dolo abduūt, ut capi-
tur simplices & p̄i. Vere pulchra & apta similitudo, quia sicut leo obseruat ut
corporaliter occidat aialia, ita impius Magister, ut animas perdat, omnia tētat,
& hunc uersum Christus Matth. vij. sic exponit, attēdite a falsis p̄phetis, qui
ueniunt ad uos in uestimentis ouium (ecce insidia in occultis) intus autē sunt

Gg iij lupra

lupi rapaces. Ita uidemus, psalmum nō loqui de persecutiōe tyānica, sed in
priori, quæ plurimos seducit in perditionem, simul tamē si eis relinquitur, minū
tur, & si possunt, etiam occidunt sanctos dei, ueruntamen, maior est superbia
& arrogantia Moab, q̄ fortitudo eius, pluraq; cupit q̄ potest, sicut ibidem est
dictum.

Exurge domine, præueni eum, supplantam eum, eripe animam meam
ab impio, frameam tuam, ab inimicis manus tuæ.

Vix est locus in psalterio æque obscurus ac iste, mea sententia, etiam in he-
braico, nobis autem accedit, primum obscurior translatio, deinde & distinctio
onis confusio, quare uersum hunc ad hebraicam distinctionem reuocemus,
authore Hierony, sic Surge domine, præueni faciem eius, incurram eum, salua
animam meam ab impio, qui est gladius tuus, Patet ergo, ab inimicis manus
tuæ ad sequentem uersum pertinere, & frameam tuam, male in accusatiuo red-
ditum, male ad animam meam, referri, cum ad impium referendum sit, q̄ si
cui animam suam alicui frameam libeat appellare, suus ei sensus non pertinaciter
negabitur.

Dicit ergo, cum lupi isti rapaces omnia tentent & multos magnosq; ha-
beant adiutores, ut impossibile sit nos paucos illorum machinas sustinere
aut euadere, aliud nō habemus q̄ ut ad te oculos leuemus, ut tu exaudiens, an-
teuertas eum & nos cautos prudentesq; spiritu tuo reddas, quo cogitationes
mortiferas eius uitemus, ac sic ubi uenerit incurues eum per nos paratos &
nos triumphes super eum, nec enim sic præuenit & supplantat deus, ut non sit
impious, sed ut non noceat, sicut non aufert basiliscum & draconem, sed tamē
dat super eos ambulare & concucare, psal. lxxxix. Non tollit tentationem, sed
non inducit in tentationem. Sic Ephesios Paulus docet, esse debere armatos
galea salutis, scuto fidei, gladio spiritus & calceatos pedibus, præparatione
Euangelij.

Magistri falsi
si plaga dei.

Salua seu eripe animam meam ab impio, qui est framea tua. Hic signandus
locus, Hæreticos & falsos Magistros, esse plagam iræ diuinæ, nō secus ac olim
populi carnalis, plaga erat gladius carnalis gentium in circuitu eorum, ideoq;
magis oratione humili apud deum, plaga auertenda, & deus placandus q̄ uir-
tibus ingenij aut eruditionis, cum eis congregandus, ut uictoria sit dei miser-
tis prouocati nostris lachrymis, non nostrorum operum, non enim nostrum
est animam nostram ab impijs istis saluare, quanto minus eos superare, ut hic
dicit. Eripe animam meam ab impio, q̄ si oratione hac contempta, uiligne &
cōtumeljs eos inuaserimus (sicuti hodie fit) dubiū non est, inuadores esse bis
hæreticos & incomparabiliter peiores ijs, quos inuadunt, quia iram dei, suis
conuictijs, suaq; uil & mera superbia inuadūt, qua insania, quæ pōt esse maior.

Impius est
dei gladius.

Observa autem uocabuli atrocitatem, q̄ impium appellat, gladium dei,
Virga enim aut baculus mitior ira est, uirga percutit & animam liberat ab in-
ferno, ut Salomon dicit, unde ex magna misericordia psal. lxxxviiij. dicit. Visi-
tabo in uirga iniquitates eorum, & in uerberibus hominum peccata eorum.
At gladius occidit & separat animam, Et ut magnus est deus, ita magnus est
gladius eius. Et magnus gladius magnos & plurimos perdit.

Persecutio-
nes Ecclesie.

Ecclesia sane primitiua, percussa est frequētius paterna uirga, rarius gladio,
eratq; facies illius percussio in oculis carnis, duriss. & asperrima, sed reuera
& in oculis dñi, mitissima omnium. Secura est postea hæreticorum p̄secutio,
quæ uisa

quæstia est in oculis carnis longe mitior, uerum erat longe cruentior & nocē
 tior q̄ multo plures perdebat. Erat tamen adhuc aliquid misericordiæ dei reli
 quam q̄ pugnantibus per scripturam patribus ueritas prodebat & uerbum
 dei regnabat in multis. Nouissimis istis diebus pessimis, sub imperio Ecclesiæ *Hodie sensisti*
 alicui, gladius ille impiorum, solus, sine repugnantibus grassatur horrenda ty *ma omnium*
 rannide. Hic apparent omnia esse pacatissima & mitissima, ubi tyranni nō per *persecutio.*
 sequuntur, cum hæreticis non pugnatur. Sic utraq; persecutione liberi, gladio
 impiorum pene omnes perimus, non uidentes, sub hac pace regnare persecu
 tionem omnium atrocissimam, ubi uerbo dei extincto uerbis hominum tra
 hantur ad infernum toto cumulo.

Inter omnes autem gladios impiorum, maximum & nocentissimum, meo
 iudicio merito pelagianam impieratem censebimus, nam in hęc, ut uidemus,
 potissimū x̄stuat hic psal, immo tota scriptura. Quid em̄ propheta? quid Apo
 stoli potius agunt, q̄ q̄ pro iustitia fidei, contra iustitiam hominum pugnant? *Pelagiani se a*
 Vnde pelagianus error uere omnium seculorū error est, sapius oppressus qui *pe oppressi*
 dem, sed nunq̄ extinctus, ceteri omnes temporum spacio extincti sunt, hunc *nunq̄ extin-*
 uero propheta percussit, percussit eum Christus & Paulus, nihilominus *cti.*
 semper iuxta serpsit, donec pelagius natus caput eius erexit, & libere eum tue
 ri cepit, ubi natus de nōstri miseris, Augustinum suscitauit, qui eum ad tē
 pus periret, sed post Augustinum resurgens tandem præualuit, nō modo
 nomine contra stante, sed etiam Romana Ecclesia imperante & cogente, uni
 uersitatibus palam docentibus, Episcopis, principibus & toto orbe imitanti
 bus tanq̄ rem optimam & christianissimam, Nā q̄ aliqui aduersus eū mutire
 ceperunt Parrisij & alibi, nihil promotum uidemus. Deniq; hic error, fons
 est ueritatis idolatriæ semper alia & alia facie, pro alio & alio sæculo procedēs. *Suis studijs*
 Qui enim fuerunt idolatriæ, qui non arbitrentur, suis se studijs & uiribus *et uiribus*
 deo placere. Et quid aliud agit pelagianus error? Recte ergo a pelago Pela *placere deo.*
 gius dicitur, q̄ hic error, sit mare quoddam erroris inundans in omnem terra
 rum orbem. Ipse enim est uera, ipsamet prudentia carnis semper inimica deo
 & nunq̄ ei subiecta, Ro. vii.

Ab inimicis manus tuæ dñe, a paucis de terra diuide cos in uita
 corū, de absconditis tuis adimpletus est uenter corū, saturati sunt filijs,

Dimiserunt reliquias suas paruulis suis.

Vnus est iste uersus in heb. prosequamur ergo, ut cecepimus locum hunc
 obscurissimum, si quid possumus, primū translationes uideamus, Ex nostra
 nihil potest accipi, multo minus ex Hierony. qui sic transtulit, A uiris manus
 tuæ dñe, qui mortui sunt in profundo, quorum pars in uita, & quorū de absco
 ditis tuis repleti uentrem, qui saturabuntur filijs, & qui dimittent reliquias
 suas paruulis suis, Obsecro, quid audimus? pessimo cogor uti magistro, id est
 meiplo, ideo sine præiudicio & temeritate fabulabor, iuuert me, qui habet me
 liora, qui non habet, mea æquus iudicet.

Verto primum ad uerbum, A uiris manus tuæ dñe, a uiris substantia, portio
 eorū in uitis, & absconditis tuis replebis uētrē eorū, satū abuntur filijs, reposu
 erūt reliquias suas paruulis suis, Quinq; mēbris cōstat prior pars uersus, poste
 rior uno absolutū. Exponit aut̄ his uerbis mira tapinosi refertis, quis sit impi
 us ille, gladius dei, a quo eripi petijt animā suam, & lex notis eum depingit.

Gg iij Prima

Prima est, A uiris manus tuæ domine, quod idē est, ac si dicat, a uiris perditis & reprobis in aeternum damnandis. Sic enim uiros manus dñi uidetur appollere, propter id quod Exo. xiiij. dicitur, Viderunt Aegyptios mortuos super litu acuro ut fulgur gladium meum, & arripuerit iudiciū manus mea, reddam ultionem hostibus meis, & ijs qui me oderunt retribuam. Isa. ix. In his omnibus non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta, Job. xix. Quia manus dñi tetigit me. Hinc & alemanice in eos qui apoplexia percussant dicitur. **Sic gottes handt hat yn geuēret.** Videtur autem propheta huic familiare, manum dei pro uindicta dei accipere, ut psal. ix. uideamus, ut tradas eos in manus tuas, sicut & psal. xx. Inueniatur manus tua inimicis tuis. Et. xxxviii. a fortitudine manus tuæ ego defeci. Hinc & apud heb. x. tonat, horredum dicitur dēre in manus dei uiuentis, ut psal. ix. latius dictum est.

Secunda, A uiris de substantia, pro quo Hiero. qui mortui sunt in profundo. Eadē enim per omnia dictio est, hic, a uiris, quæ prima nota, a uiris maris tuæ, quæ non nihil utraq; cum mortis uocabulo affinitatis in hebræo habeat, ut nulla iteratio Hieronymo, cur illic, a uiris, hic, qui mortui sunt, reddere uoluerit, aut enim utrobique a uiris, seu ab ijs qui mortui sunt, aut utrobique a uiris reddendū fuit. Est sane uocabulum hebræum utrobique מִמְתִּים mimethim, non מִיִּשְׁרָאֵל israhel aut גִּבּוֹר gibbor, aut aliud quo uir egregius aliquis queat significari, sed quod aliquando pro paucis & contemptis transfertur, sicut Deutro. iij. Et remanebitis pauci, quasi fecem populi uelit significare, & uilissimos inter homines, sicut psal. xj. dixit, cū eleuati fuerint uilissimi filiorū hoīm, & Isa. iij. Pueri erūt principes eorum & effeminati dominabūtur eorum. Id forte mouit interpretem, ut diceret a paucis, non quod pauci sint numero, sed multo magis conditione, quorum est numerus omnium maior, inter quos nullus aut pauci sint egregij operis & nominis uiri, ut Isaia. iij. dicit. Auferet dñs a Ierusalem & Iuda fortē & ualidum & uirum bellatorem, & reliqua, quæ pulchre huius uocabuli uim explicāt. Igitur uiri uiles sunt & tantum ad uindictam dei referuntur, inter quos non sit uir dignus deo, & si uehementer multi sint.

De substantia, quod noster de terra, Hiero. in profundo transfuit, dictio est eadem, quæ psal. xxxviii. ponitur ab eodem Dauid: Ecce mensurabiles posuisti dies meos & substantia mea tanquā nihil ante te, ubi substantiam uolunt significare certam durationem temporis, q. d. substantia mea. i. id tēporis, quo hic subsisto & uiuo, corā te nihil est: sicut & Job. vii. Nihil ē sunt dies mei, quæ significatio mire placet. Sumpsit enim Dauid eum locum ex illo psal. Mosi. lxxxix. Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquā dies hesternæ quæ præterijt, & custodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erūt. Vnde & illud. Ecce mensurabiles posuisti dies meos, in hebræo, a mēsurā breui, scilicet palmæ dicitur, quasi illud Job. xiiij. dicat. Homo natus de muliere breui uiuens tempore. Et infra: Breues dies hominis sunt. Est ergo sensus. Eripi animam meam a uiris de substantia, siue a uiris substantiæ, i. ab hominibus uilissimis, qui huius tantum uitæ sunt breuissimæ, hoc est filij seculi huius incertissimi, qui nihil habent, nisi breuem & incertam huius uitæ substantiam seu durationem) quia uiri sunt reprobī & manus tuæ. Et id potuit interpretes, noster uelle uideri quando dixit, a paucis terra. i. ab ijs qui uilissimi sunt & de terra, terrena sapientes tantum huic uitæ temporali dediti.

Tertia

Tercio portio eorum in uitis, pluraliter enim uitas dicit, sic & psal. precede
 te, cibus mihi semita uitarum. Est ergo sensus; Sors, & beatitudo eorum non
 habentis contenti sunt, & pro nihilo habent terram desiderabilem, recipiunt
 mercedem suam, quia uiri sunt manus tuas. Vitas pluraliter dicit, propter uarias
 uitas huius uitae, ut egregie Aug. super illud psal. lxij. Melior est misericordia
 tua super uitas, Multae inquit, sunt uita humanae, alius uitam rusticam, alius
 negotiam, alius militandi, alius aliam eligit, sic & hodie uarios (ut uocant) or-
 dines seu status uiuendi eligimus, sed pauci qui ad mortem sese parent & eter-
 nam uitam desiderant, omnes mallent, in eo quo sunt, statu manere, tanquam portio
 uita suae contenti, quam mori. In qua cruditate, maxime sunt, impij illi hypo-
 critae qui omnium maxime sunt uitas cupidi mortem formidantes & aeternae ui-
 tae incumosi, sicut ludaei in deserto.

*Vitas multae
sunt.*

Nonne ergo rapinosi sunt, esse impios uiros huius miserimae tam uita
 cupidosis in qua contenti sunt, quam in uita deserunt, nec mirum, cum fide peccati
 & mortis uirtute, quae est misericordia dei melior super omnes uitas, non solum
 careat, sed eam etiam impugnet totis uiribus, licet non aliud faciant, quam se si-
 mulent, appetentes, uita mortis contemptores, electos & aeternae uita cupidos,
 uerum dolus est in spiritu eorum, & factis negant.

Quarta, Et absconditis tuis replebis uentre eorum. Quid est hoc aliud, nisi quod
 sunt animalia uentris, & fruges consumere nati? dictum est enim psal. iij. v. ix.
 xij. Magister impietatis, passim in scripturis tribui auaritiam & curam uentris,
 de quibus & Apostolus dicit, quorum deus uenter est, Deus uero, qui increduli-
 tate & impietate odit, facit ut & ira sua ascendant super eos, ut psal. lxxvij. de eisdem
 dicit. Et ut Paulus Colo. iij. Ira dei uenit super filios diffidentiae, ideo replet eorum
 uentre absconditis suis, & affert desiderium eorum ipsis, nec sinit fraudari eos desi-
 derio suo, ut eode psal. dicit, hoc est replet uentre eorum, dat quae cupiunt, & retri-
 buit eis in hac uita mercedem, quia non expectant futuram. De absconditis uero
 tuis dicit, id est, reuerentis, ita appellat substantiam huius mundi, qua pascit homines
 deus in hac uita. Singulis enim annis eam prouenire facit, ac uelut de penu abscon-
 ditio praebeat. Nec enim homines scire possunt unde ueniat, nec si quareret, inuenire posset,
 nisi sponse deus oia mirabiliter donaret. Est ergo similis haec locutio, illi psal.
 cxxxij. Qui prae ducit uentos de thesauris suis (id est, de occultis) quia uentus spirat
 ubi uult, & nescis unde ueniat aut quo uadat. Ita est & de pane, uino & oibus
 rebus, quibus uitur haec uita, ueniunt oia, & utimur eis, & nescimus unde. Quo
 simul uerbo insigniter impietatis stultitiam taxat, ut quae sentiat, sua non esse
 quibus uiuit, nec in sua potestate, nec sic tamē fidere in deum dicit, immo quod
 uerbum huius totius uersus, non multis figuris, stultam impietatem inlectatur: omnia
 sunt praeprissime, efficacissime & plenissime dicta, si attento corde penderent.

*De absconditis
suis replet de-
us homines.*

Quinta, Saturabunt filijs, hoc est, replebunt plebem, hoc enim quærunt & inter ca-
 tera, ut pulchras, fecundas, diuites uxores habeant, multos, formosos, laudatosque
 ex omni parte filios & filias, pereant, ut affectum suum expleant, & cedat res filiorum
 in oia uota sua. Non enim uerbum, saturabunt, ad solum numerum filiorum, sed multo
 magis, ad conditionem eorum pertinet, scilicet ut opulentos, honoratos, uoluptuarios
 & ad oem huius seculi prosperam idoneos habeant, hunc enim affectum passim uidemus in
 partibus, quod uita in impijs ludaeis suis Dauid regnasse hic dicit, & longe co-
 piose psal. cxliij, ubi hunc uersum sic exponit, De gladio maligno eripe me,
 & erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutus est uanitate, & dextera
 eorum dextera

*Affectus pa-
retur in filios.*

eorum dextera iniquitatis, quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua, filia eorum composita, circumornata ut similitudo templi, Promptuariorum plena, eructantia ex hoc in illud, Oues eorum scotosæ, abundantes in egredibus suis, boues eorum crassa. Non est ruina maceritæ, neque transitus, neque immor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt; beatus populus cuius dominus deus eius,

Nonne hic idem rhetorica copia dicit, quod hoc uersu dialectico compendio perstringit. Sic & Paulus Philippē. iij. breuissime, flens dico inimicos Crucis Christi, quorum deus uenter est, quorum finis interitus & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt. Et quæ oratio, uitam Episcoporum, religiosorum, & omnium clericorum, aptius potuisset depingere? An non ij omnes hæc omnia, plusquam mundus ipse, quarunt? At filijs non saturantur: uerum id dolet quod non licere, superaret sine dubio & in hac parte mundanos homines, quæ quid refert, filios & uxores non habere, quando uice horum, habent suas spirituales creaturas & adultores in omnes uoluntates suas, quibus nihil non impendit. Non quod non sit filijs prouidenda substantia honesta, sed saturari filijs, placere sibi in filiorum lauta & opulenta prouisione, & inter pios uelle ceteri, hoc arguit.

Sexta, Et dimiserunt reliquias suas paruulis suis, hoc est, id cogitat, quod multa, quæ sibi sunt superflua (non enim necessarijs contenti sunt) reponant & referant, quæ relinquant hæredibus suis, tantum ut filij eorum post se, opulenti & uoluptuarij sint, quod & Persius poeta in gentibus taxauit, Sic Episcopi & Clerici, non nisi ut patrimonia Christi augeant & aucta post se relinquat, satagunt; nec tamen hoc ipsum faciunt nisi optimi & sancti, id est, impij. Hodie enim bene regere Ecclesias, est opes augere, domos ædificare, filijs, id est, posteris suis luxuriandi materiam parare. Mire itaque ingenium impiorum depinxit hoc uersu, qui cum non nisi terrena sapiant, boni tamen uideri uolunt, & specie sua, deinde dogmatibus suis hypocriticis, plurimos perdunt.

Reliquiæ hoc loco, superflua & ea quæ superant intelligenda sunt, scilicet abundantia paratum, ne quis intelligat dictum de reliquijs minutiarum, quæ rebus optimis ablati, tanquam feces relinqui solent, cum hic opulentas hæreditates intelligat. Unde & in hebræo a uerbo excellendi & abundandi dicitur. Et dimiserunt, pro reposuerunt, hoc est dedita opera thesaurizauerunt superflua sibi, pro filijs & hæredibus locupletandis.

His cognitis, facile est, & nostram & Hierony. translationem concordare, nam ab inimicis manus tua, nihil nisi uocetenus dissonat a uitis manus tua, sunt enim reuera inimici & reprobj. A paucis de terra, concordatum est, quos Hierony. mortuos in profundo fortassis ideo dicit, quia in summa facie uiuunt & huius temporis fruuntur spacio, intus coram deo mortui. Illud, diuide eos in uita eorum, sic consentiet, partire eos, hoc est, da eis mercedem in uitis suis, sicut eligunt sortem huius uitæ sibi, cætera non dissentiunt.

Ego autem in iusticia apparebo conspectui tuo:
Saciabor cum apparuerit gloria tua.

Hierony. rectius, Ego in iusticia uidebo faciem tuam, cum euigilauero similitudine tua. Opponit hæc, ijs, quæ de impijs dixerat: Illi sapiunt terrena, saturantur filijs, & portionem suam in hac uita ponunt, Mihi uero contempta est hæc uita, ad futuram festino, ubi non in diuitijs, sed in iusticia, uidebo, non terrena hæc transitura, sed ipsam faciem tuam. Nec saturabor in filijs carnis, sed cum euigilauero,

Bene regere
Ecclesias.

gloriosa similitudine, sicut. j. Iohā. iij. dicit: Scimus quoniam cū apparuerim, non ad euigilauero, sed ad factabor cō-
 pōsit fieri enim dei reuelata, quæ est gloria & claritas dei, faciabimur. Et pul-
 cherrimum resurrectionis posuit, cum euigilauero, scilicet a somno mortis,
 ut non in hac, sed in futura uita, facietatem nostrā esse doceat. Nihil est, quod
 in hac sensu in nostra translatione, apparebit enim gloria dei, cum nos re-
 surrexerimus a somno mortis & similes ei facti fuerimus, Hebraus tamen, re-
 surrectionem clarius ostendit q̄ noster.

PSALMVS DECIMVS SE-

ptimus, Hebræis decimus octauus.

Ad uictoriam seruo domini Dauid, qui locutus est domino uerba
 cantici huius, in die qua liberauit eum dominus de manu omnium
 inimicorum suorum, & de manu Saul. Et dixit.

DILIGAM te domine fortitudo mea.

MVLTA sunt in hoc psalmo quæ de Christo, multa rursus quæ
 de Dauid, eū cogant intelligi, nec ipse hætenus certus factus sum, utra intelli-
 gentia sit germana & propria, ut citra periculum non queam hic uersari: Au-
 gustinus libere de Christo & corpore eius. i. Ecclesia eū tractat, & uidei Pau-
 lus Ro. xv. in hoc consentire, ubi pro Christo huius psal. uersum penultimum
 inducit. d. Propterea confitebor tibi in gentibus, & nomini tuo cantabo, Quæ
 interim & nos sequemur, cum sit tutius in Christum ipsum q̄ Christianū Da-
 uid, abundare, & ex ueritate figuram facilius intelligere, nec enim dubium est
 Dauidis bella & uictorias Christi passionem & resurrectionem figurasse. Di-
 cit etiam b. Aug. quæcumq; in hoc psalmo dicta sunt, quæ ipsi domino proprie
 conuenire nō possunt, ad Ecclesiam referenda sunt. Totus enim Christus hic
 loquitur, in quo sunt omnia membra.

Arbitremur ergo Dauidem, dum de suis uictorijs gratias agit, simul texe-
 re prophetiam in persona Christi, peccatorum, mortis, mundi; uictoris, ut ti-
 tum sic intelligamus, qui locutus est domino uerba cantici huius, id est, qui
 hoc canticum dedit in Christum futurum, id est, eo die, quo uictis omnibus ho-
 stibus suis, quæta uita frueretur. Vnde & totus psalmus Christi resurgētis uer-
 ba habet. Hanc intelligentiam forte subindicare uoluit, dum nouissimum ho-
 stem nominat Saul, qui tamen reuera primus hostis Dauid fuit, ut hoc præpo-
 sito ordine doceret, se non de suis, sed Christi uictorijs agere.

Dicit itaq;

Diligam te domine, fortitudo mea.

Verba sunt resurgētis & uirtutem dei in tribulatione experti, sic enim so-
 lemus dulci & hilari affectu in eos rapī, quorum beneficio, nos a magnis ma-
 lis erutos cognoscimus. Punitas enim dilectionis significatur, cum dicit, te do-
 mine, nō creaturam aliquam, de quo latius psal. v. dictum est.

Dominus